

Nd.

43. Frumvarp til laga

um framleiðsluráð landbúnaðarins og verðskráning og verðmiðlun á landbúnaðarvörum.

Flm.: Jón Sigurðsson, Bjarni Ásgeirsson, Sveinbjörn Högnason,
Pétur Ottesen, Páll Zóphóníasson.

I. KAFLI

Um val og verkefni framleiðsluráðs.

1. gr.

Búnaðarfélag Íslands skipar 9 manna framleiðsluráð til 4 ára í senn. Skulu 5 þeirra skipaðir samkvæmt tilnefningu aðalfundar Stéttarsambands bænda, og sé þess að jafnaði gætt, að þeir séu valdir úr öllum landsfjórðungum, en þó skal hlutfallskosning viðhöfð við tilnefningu þeirra, ef óskað er. Hinir 4 skulu skipaðir af eftirgreindum aðilum, einn af hverjum: S. Í. S., Mjólkursamsölunni í Reykjavík, Sláturfélagi Suðurlands og mjólkurbúunum utan mjólkurverðjöfnunarsvæðis Reykjavíkur og Hafnarfjarðar. Kosning og skipun þeirra fer fram í fyrsta skipti ekki síðar en í byrjun septembermánaðar 1946. Framleiðsluráð kýs sér formann og ræður sér framkvæmdastjóra.

2. gr.

Aðalverkefni framleiðsluráðs er:

1. að fylgjast með framleiðslu og vinnslu landbúnaðarvara;
2. að stuðla að eflingu landbúnaðarframleiðslunnar í samstarfi við Búnaðarfélag Íslands, svo að hún fullnægi þörfum þjóðarinnar;
3. að stuðla að umbótum á vinnslu og meðferð varanna;
4. að vinna að aukinni hagnýtingu markaða fyrir þessar vörur utan lands og innan;
5. að vinna að því að beina framleiðslu landbúnaðarins að þeim framleiðslugreinum, sem landbúnaðinum eru hagfelldastar og samrýmast best þörfum þjóðarinnar á hverjum tíma;
6. að ákveða verðmiðlun á kindakjöti, mjólk og mjólkurvörum samkvæmt fyrir-mælum laga þessara.

3. gr.

Kostnaður við framleiðsluráð greiðist úr búnaðarmálasjóði.

4. gr.

Framleiðsluráð lætur safna og gefa út ár hvert ýtarlega skýrslu um framleiðslu landbúnaðarvara, vinnslu þeirra og sölu, markaði, markaðshorfur og afkomu landbúnaðarins á hverjum tíma. Skytt er öllum þeim fyrirtækjum og stofnunum, er hafa með höndum vinnslu eða sölu landbúnaðarafurða, að láta ráðinu í té allar upplýsingar, er því geta að gagni komið við störf þess og þær geta veitt.

II. KAFLI

Um verðskráningu.

5. gr.

Hagstofa Íslands reiknar árlega út framleiðslukostnað bænda. Við útreikning framleiðslukostnaðarins skal fylgt þeim reglum, sem fyrir er mælt í 4. gr. laga nr. 42 14. apríl 1943, um dýrtiðarráðstafanir, og samkomulagi sex manna nefndarinnar.

6. gr.

Framleiðsluráð hefur á hendi verðskráningu landbúnaðarvara. Við verðskráningu grænmetis og garðávaxta tekur fulltrúi Sölufélags garðyrkjumanna sæti í framleiðsluráði og hefur atkvæðisrétt um þau mál. Nú verða atkvæði jöfn um verðlagning þessara vara, og ræður þá úrslitum atkvæði fulltrúa sölufélagsins. Heimilt er framleiðsluráði að fela formanni og framkvæmdastjóra ásamt fulltrúa sölufélags garðyrkjumanna að hafa á hendi verðskráningu grænmetis og garðávaxta milli funda.

III. KAFLI

Um sláturleyfi og greiðslu verðjöfnunargjalds.

7. gr.

Verðmiðlun á kjöti, mjólk og mjólkurvörum skal haga þannig:

- a. Á mjólk og mjólkurvörum: Innan hvers verðjöfnunarsvæðis haldast núgildandi ákvæði um sama verð fyrir sams konar vöru á sama sölustað. Skal sú verðjöfnun framkvæmd, þegar mjólkurbú verða að taka að sér meira til vinnslu úr mjólkinni hlutfallslega en önnur bú á sama svæði.

Auk verðjöfnunar þessarar innan verðjöfnunarsvæðanna skal verðmiðlun framkvæmd milli þeirra þannig, að 1% sé tekið sem verðjöfnunargjald í því skyni af allri mjólk, sem seld er til neyzlu, og skal því varið til jöfnunar á verðminni vörur mjólkurbúanna skv. ákvörðun framleiðsluráðs. Því er enn fremur heimilt að styðja framleiðslu rjómaþú og smjör-samlaga af þessu fé á sama hátt og mjólkurbúanna.

- b. Á kjöti: Verðmiðlun á kindakjöti skal framkvæmd á innlendum markaði þannig, að sama verð fáið fyrir sams konar vöru á sama sölustað, og auk þess skal útlutt kindakjöt tekið í hina sömu verðjöfnun sem það, er selt innan lands, þegar mismunur er á verði á innlendum og erlendum markaði.

8. gr.

Framleiðsluráð ákveður verðmiðlun á 1. og 2. flokks dilka- og geldfjárkjöti svo og á vinnslumjólk og mjólkurvörum milli verðjöfnunarsvæða.

Verðjöfnun á mjólk og mjólkurvörum innan verðjöfnunarsvæða annast hlutað-eigandi sölustjórnir hver á sínu svæði.

9. gr.

Framleiðsluráð annast um framkvæmd verðmiðlunarinnar og aflar sér þeirra gagna, er það telur sér þörf á, þar á meðal skýrslna frá eflingreindum aðilum:

- a. þeim, er sláturleyfi hafa, um mótttekið kindakjöt, greint eftir flokkum, ásamt skýrslu um kjötsöluna svo og skrá yfir kjötbirgðir sínar;
- b. mjólkurbúum um mótttekið mjólkurmagn og um selda neyzlumjólk, rjóma og aðrar mjólkurvörur;
- c. rjómaþúum og smjör-samlögum um unnið vörumagn hvers þeirra;
- d. þeim, er annast mjólkursölu í kaupstöðum og kaupþúnum utan sölusvæðis mjólkurbúanna, um selda neyzlumjólk.

Skýlt er þessum aðilum svo og öðrum fyrirtækjum og stofnunum, er starfa fyrir landbúnaðinn, að veita framleiðsluráði upplýsingar, er að þessu lúta og þau geta í té látið.

10. gr.

Framleiðsluráð hefur á hendi úthlutun á sláturleyfum samkv. ákvæðum 3. gr. laga nr. 2 9. jan. 1935. Þeir, sem slátra fé til sölu, gefa ráðinu skýrslu um daglega slátrun, staðfesta af kjötmatsmönnum, og standa skil á verðmiðlunargjaldinu til framleiðsluráðs. Stjórn neytendafélaga, sem fengið hefur sláturleyfi, skal einnig

senda slíka skýrslu og standa skil á verðmiðlunargjaldinu. Gjaldþagi er, þegar slátrunin fer fram, nema framleiðsluráð heimili annað.

11. gr.

Framleiðsluráð ákveður, um leið og það veitir sláturleyfi ár hvert, hversu mikið hverjum leyfishafa ber að halda eftir af verði kjötsins til verðmiðlunar. Framleiðsluráð getur leyft, að fé þetta sé í vörzlu hlutaðeigenda að einhverju eða öllu leyti gegn þeim tryggingum, sem framleiðsluráð tekur gildar, þar til er verðmiðlunargjald það, er leyfishafa ber að inna af hendi, er endanlega ákveðið.

12. gr.

Framleiðsluráð gerir þær ráðstafanir, er það telur þurfa, til þess að innlendi markaðurinn fyrir kjöt og slátur notist sem allra bezt og fullnægt verði sanngjörnum óskum neytenda. Það hefur eftirlit með allri meðferð sláturfjárafurða, stuðlar að notkun beztu aðferða við geymslu kjötsins og leiðbeinir eða hlutast til um, að gætt sé hagsýni og sparnaðar við slátrum og alla meðferð þessara vara og verzlun með þær. Það getur enn fremur takmarkað flutning á kjöti eða öðrum sláturfjárafurðum til markaðsstaða, ef það telur hættu á, að þeir ofhlaðist að öðrum kosti.

IV. KAFLI

Um sölu stórgripakjöts.

13. gr.

Framleiðsluráð hefur eftirlit með sölu nautgripakjöts og vinnur að því, að það verði flokkað og metið eftir tegundum og gæðum, enda verði verðskráning á kjötinu í heildsölu og smásölu (Sbr. 5. gr.) miðuð við þá flokkun. Það getur enn fremur ákveðið, að því aðeins sé heimilt að selja nautgripakjöt á opinberum markaði, að gripunum hafi verið slátrað á sláturstöðum, sem framleiðsluráð eða umboðsmaður þess hefur viðurkennt viðunandi.

14. gr.

Framleiðsluráð verðskráir hrossakjöt á innlendum markaði, ef félag framleiðenda, sem framleiðsluráð viðurkennir, óskar þess.

Nú hafa framleiðendur sláturhrossa myndað með sér félag, sem framleiðsluráð viðurkennir, og skal þá framleiðsluráð setja reglugerð um sölu og meðferð sláturhrossa og hrossakjöts, ef félagið, er að framan greinir, óskar þess.

Í reglugerð þessari skal fram tekið m. a.:

1. um skipting landsins í sölusvæði;
2. bann gegn sölu afsláttarhrossa og hrossakjöts milli sölusvæða nema með samþykki framleiðsluráðs;
3. að framleiðsluráð ákveði kjötverð í heildsölu og smásölu eftir árstíðum og gæðum;
4. um mat og flokkun hrossakjöts;
5. um skipun söluráðs hvers sölusvæðis, er starfi undir yfirumsjón framleiðsluráðs;
6. um úthlutun söluleyfa, er miðist bæði við markaðskröfur á hverjum tíma og hrossaeigna manna samkv. síðasta skattaframtali, eftir því sem við verður komið.

V. KAFLI

Um yfirstjórn mjólkurmála og verðmiðlun.

15. gr.

Framleiðsluráð hefur á hendi yfirstjórn mjólkursölumála landsins. Skal það stuðla að því, að ávallt sé næg neyzlumjólk og mjólkurvörur til sölu í kaupstöðum,

kaupúnum og þorpum, þar sem stöðugur markaður fyrir þessar vörur er fyrir hendi og líkur benda til, að markaður vinnist með skipulegri sölu.

16. gr.

Framleiðsluráð skal fylgjast með sölu mjólkur og mjólkurvara um land allt ásamt þörfum neytenda fyrir þessar vörur. Það aflar sér nauðsynlegra skýrslna og upplýsinga, er að þessu lúta, og er mjólkurbúum og öðrum félögum eða fyrirtækjum, er að þessum málum starfa, skylt að láta framleiðsluráði í té allar upplýsingar um þessi efni, er þau geta.

17. gr.

Nú kemur í ljós, að vöntun er á mjólk og mjólkurvörum. Skal þá framleiðsluráð hlutast til um í samráði við Búnaðarfélag Íslands, mjólkurframleiðendur á hlutaðeigandi mjólkursölusvæðum og forráðamenn viðkomandi kaupstaða og kaupúna, að bót fái á mjólkurskortinum, t. d. með bættum samgöngum, félagsbundinni sölu o. s. frv. Nú kemur í ljós, að mjólkurþörf kaupúna eða kaupstaða verður aðeins fullnægt með sérstaklega kostnaðarsömum flutningum, og er framleiðsluráði þá heimilt, ef bæjarstjórn hlutaðeigandi kaupstaðar eða kaupúns óskar þess, að víkja frá gildandi mjólkurverði á staðnum og láta niður falla verðmiðlunargjald af þeirri mjólk, sem að er flutt.

18. gr.

Framleiðsluráði ber að hafa íhlutun um, að mjólkurframleiðendur komi sér upp mjólkursölustöðvum í þeim kaupstöðum og kaupúnum, þar sem engar eru fyrir eða eru ófullnægjandi. Þar, sem skilyrði til mjólkurframleiðslu eru álitleg, getur framleiðsluráð krafizt þess, að bygging stöðvarinnar sé hagað þannig, að mjólkursölustöðin geti einnig tekið á móti mjólk til vinnslu, þegar þörf krefur.

Mjólkursölustöðvar, sem jafnframt hafa vinnslu, skulu reistar samkv. fyrirsögn sérfróðs manns, er Búnaðarfélag Íslands samþykkir.

Telji framleiðsluráð félagsskap framleiðenda, er að slíkri byggingu stendur, svo traustan, að af framkvæmdum hans megi vænta varanlegra umbóta á sviði mjólkurmálanna, skal ríkissjóður styrkja þær stöðvar að $\frac{1}{4}$ stofnkostnaðar, enda leggi hlutaðeigandi bæjar- eða sveitarfélag stöðinni til ókeypis lóð á hentugum stað. Hafa stöðvar þessar sömu réttindi og skyldur og mjólkurbú samkv. lögum nr. 1 7. jan. 1935.

Framleiðsluráð getur þó heimilað sölustöðvum þessum, er því þykir nauðsyn til bera, að selja ógerilsneydda mjólk, en lúta verða þær að öðru leyti öllum fyrirmælum heilbrigðisstjórnarinnar um alla meðferð mjólkurinnar.

19. gr.

Nú verður tilfinnanlegur mjólkurskortur hjá mjólkurbúum og mjólkursölumiðstöðvum, án þess að stjórnir þeirra hafi ráðið þar bót á, og er framleiðsluráði þá heimilt að fyrirskipa mjólkurbúum og sölumiðstöðvum að gera nauðsynlegar ráðstafanir, eftir því sem við verður komið, til að koma í veg fyrir endurtekið mjólkurleysi, m. a. með því, að búið greiði framleiðendum herra verð fyrir mjólkina þann tíma árs, sem hörgull er á henni.

Skal nánar kveðið á um það í reglugerð.

20. gr.

Framleiðsluráð innheimtir verðmiðlunargjaldið, er greiðist eftir á í lok hvers ársfjórðungs, nema öðruvísi semjist um greiðsluna. Gjaldið má innheimta með lög taki hjá seljendum mjólkurinnar.

21. gr.

Framleiðsluráði er heimilt að auka viðskiptasvæði mjólkurbúa í samráði við stjórnir hlutaðeigandi búa, svo sem vélar, húsrúm og aðrar ástæður búsinns leyfa.

Framleiðsluráð ákveður takmörk viðskiptasvæða nágrannamjólkurbúa í samráði við forráðamenn hlutaðeigandi búna og mjólkurframleiðendur og með tilliti til samgangna og vinnslugetu búanna.

22. gr.

Skylt er mjólkurbúi og samsölum að taka til sölu rjóma og nýtt skyr frá öðrum búum, þegar skortur er á þeirri vöru hjá búinu, enda fullnægi vörunar settum reglum um gæði. Sömuleiðis skal framleiðsluráð hlutast til um, að mjólkursölu-stöðvar taki að sér sölu á vinnsluvörum búanna. Framleiðsluráð ákveður sölu-launin.

23. gr.

Framleiðsluráð hefur á hendi verkefni mjólkursölu nefndar, eins og þau eru ákveðin í lögum nr. 1 7. jan. 1935, að svo miklu leyti sem þau ákvæði geta átt við og lög þessi mæla ekki öðruvísi fyrir.

VI. KAFLI

Um iðnað úr landbúnaðarvörum.

24. gr.

Framleiðsluráð safnar árlega skýrslum um öll iðnfyrirtæki hér á landi, er vinna úr íslenskum landbúnaðarvörum, hvers konar vinnsla þeirra er og magn hrávöru og vinnsluvöru. Enn fremur ber ráðinu að afla sér upplýsinga um markaði og markaðshorfur innan lands og utan fyrir íslenskar iðnaðarvörur, unnar úr framleiðsluvörum landbúnaðarins.

25. gr.

Nú telur framleiðsluráð, að skortur sé á iðnaðarvörum þeim, er um ræðir í 24. gr., svo að til tjóns sé fyrir landbúnaðinn, og ber þá framleiðsluráði að stuðla að því, að ný iðnaðarfyrirtæki verði stofnuð eða önnur eflað svo, að fullnægt verði varanlegri eftirspurn eftir þessum vörum.

VII. KAFLI

Ýmis ákvæði.

26. gr.

Landbúnaðarráðherra setur með reglugerð nánari ákvæði um framkvæmd laga þessara eftir tillögum framleiðsluráðs og stjórnar Búnaðarfélags Íslands.

27. gr.

Með mál út af brotum á lögum þessum og reglugerðum, sem settar verða skv. þeim, skal farið sem opinber lögreglumál. Varða brot sektum frá 300—10000 kr., nema þyngri refsing liggji við samkvæmt öðrum lögum.

28. gr.

Með lögum þessum eru úr gildi numdar 1. og 2. gr. og 4.—12. gr. laga nr. 2 9. jan. 1935, um ráðstafanir til að greiða fyrir viðskiptum með sláturfjárafurðir og ákveða verðlag á þeim, enn fremur 8. gr. laga nr. 1 7. jan. 1935, um meðferð og sölu mjólkur og rjóma o. fl., svo og öll önnur ákvæði, er koma í bága við þessi lög.

29. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Frumvarp þetta er í öllum höfuðatriðum samhljóða frumvarpi um verðlagsráð landbúnaðarins, er afgreitt var frá síðasta búnaðarþingi. Hafa flutningsmenn þessa frv. gert á frumv. búnaðarþings þær breytingar einar, er þeir telja eðlilegar, eftir að Stéttarsamband bænda hefur verið formlega stofnað, og eru þó flestar breytingarnar smávægilegar.

Á búnaðarþingi því, er háð var síðari hluta vetrar 1943, voru afurðasölumál og framleiðsluskipulag landbúnaðarins tekin til meðferðar. Í lok þingsins var svo skipuð millipinganefnd til að fjalla um endurskoðun á málum þessum fyrst og fremst ásamt ýmsum öðrum landbúnaðarmálum, er biðu úrlausnar. Millipinganefndin skilaði síðan álit og tillögum í frumvarpsformi, er lagðar voru fyrir aðalbúnaðarþing 1945. Búnaðarþing tók síðan málið til meðferðar og gerði ýmsar breytingartill. við frv. millipinganefndarinnar. Síðan var málið sent til búnaðarsambandanna, er tóku það til meðferðar á aðalfundum sínum síðastliðið vor og skiluðu álit og tillögum, er lagðar voru fyrir aukabúnaðarþing það, er háð var í ágústmánuði síðastliðnum. Aukabúnaðarþingið gekk síðan frá málinu til fullnaðar í samræmi við þær megin tillögur, er horizt höfðu frá búnaðarsamböndunum og allar voru í aðalatriðunum í samræmi við það álit um málið, er ríkti á búnaðarþingi.

Hér skulu nú raktar nokkrar af þeim meginbreytingum frá hinu eldra skipulagi, er í frumvarpi þessu felast.

1. Með frv. er lagt til, að bændastéttin fái sjálf óskorað vald yfir málum þessum, bæði um verðlagsákvörðun og sölumeðferð. Samkv. því skal stofna verðlagsráð landbúnaðarins, er skipað sé sameiginlega fulltrúum frá Stéttarsambandi bænda og sölufélögum bændastéttarinnar. Verðlagsráðið ákveður síðan verðlag landbúnaðarvara á innlendum markaði, ákveður og sér um verðmiðlun á vörum, aðra en þá, sem fram fer innan mjólkursölvæða, og hefur íhlutun um vinnslu vörunnar og dreifingu á hina ýmsu markaði.
2. Frumvarpið breytir einnig til um yfirstjórn þessara mála frá hinu eldra skipulagi, þannig að það fær einni nefnd (framleiðsluráði) í hendur vald yfir öllum framleiðsluvörum landbúnaðarins, í stað þess, að áður var þetta vald í höndum margra nefnda, en náði þó ekki til að skipuleggja sölu og dreifingu nema nokkurs hluta framleiðslunnar. Þannig er allur sá hluti mjólkurframleiðslunnar, sem ekki er stundaður innan mjólkursölvæðanna, svo og öll sala nauta- og hrossakjöts utan alls heildarsöluskipulags, og getur það hæglega valdið tjóni og glundroða í framleiðslu og verðlagsmálum landbúnaðarins. Er það og auðsætt, að eigi að hafa áhrif á það, í hvaða átt skuli beina landbúnaðarframleiðslunni í einstökum greinum eða einstökum landshlutum, er nauðsynlegt, að einn og sami aðilinn hafi yfirsýn og íhlutun um þessi mál öll.
3. Þá er enn það nýmæli í frv., að lögboðin er verðmiðlun á mjólk á milli sölvæða, þannig að unnt sé að veita þeim mjólkur- og rjómaþúsum, sem ekki hafa aðstöðu til að koma afurðum sínum á nýmjólkurmarkaðinn, stuðning og uppörvun til framleiðslu og vinnslu mjólkurvara og hafa áhrif á það, að lögð sé aukin áherzla á framleiðslu þeirra vöruhegunda, sem mest þörf er á hverju sinni.

Önnur nýmæli þessa frumvarps eru öll áframhald eða afleiðing af þeim meginatriðum, sem nefnd eru hér að framan.

Frumvarpið byggir á þeirri meginreglu hinna eldri afurðasölulaga, að framleiðendur fái allir sama verð fyrir sams konar vöru á sama sölustað. — Í kjötsölumálunum er nú svo komið, að landið allt er orðið eitt verðjöfnunarsvæði, þannig að sams konar kindakjöt (þ. e. sami matsflokkur) er nú greitt framleiðendum sama verði miðað við markaðsstaði, hvar sem það er framleitt á landinu. Hitt er svo annað mál, að ýmsir álíta, að ástæða væri til að beita nokkru strangara gæðamati í verðflokun kjötsins og hafa þannig áhrif á það, að kjóttframleiðslan verði sem mest

bundin við þá staði, þar sem skilyrðin eru bezt til sauðfjárræktar af náttúrunnar hendi, og að önnur svæði landsins snúi sér meir að nautgriparrækt og mjólkurframleiðslu.

Ekki eru hér gerðar tillögur um verðjöfnun stórgripakjöts, enda minni ástæða til þess að svo stöddu. Hins vegar ætti að mega takast að koma sölu og verðlagi þess í meira samræmi við sölu og verðlag kindakjöts en nú er með afskiptum, sem verðlagsráðinu eru ætluð um þau mál samkvæmt frv.

Um mjólkursöluna er aðstaðan enn svo ólík víða um landið, að ekki getur talizt eðlilegt að upphefja skiptingu þess í einstök mjólkursölusvæði. Með bættum samgöngum og fleiri mjólkurbúum getur þetta hins vegar tekið skjótum breytingum, og má því gera ráð fyrir, að áður langir tímar líða, fari svo, að landið verði allt eða mest allt eitt og sama verðjöfnunarsvæðið, eins og nú er orðið um kjötið.

Hér er stigið spor í þá átt, að unnt sé að hafa áhrif á aukna framleiðslu sérstakra mjólkurvara á einstökum framleiðslustöðvum utan núverandi mjólkursölusvæða.

Nánar í framsögu.